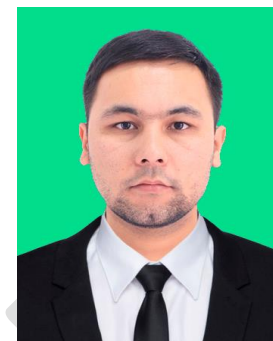

CHET TILI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLILIGI TUSHUNCHASINING ILMIY-NAZARIY TADQIQI

Yusupov Rajab Rasul o'g'li, O'zDJTU o'qituvchisi

SCIENTIFIC AND THEORETICAL RESEARCH OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

Yusupov Rasul Rajab o'g'li, is a teacher at UzDJTU

Tel: +998 93 857 01 11

Elektron pochta:
boronovnazim@gmail.com

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Юсупов Раджаб Расулович, преподаватель УзГУМЯ

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak chet til o'qituvchilarining kasbiy kompetentligining ilmiy-nazariy tadqiqi haqida so'z boradi. Shuningdek, "kompetentlik" ijtimoiy (sotsiologik) ta'rifini ishlab chiqishda shaxsiy va ijtimoiy jihatlar o'zaro bog'liq bo'lgan kompetensiya talqinlari alohida tahlilga tortiladi. Shuningdek mazkur maqola mavzusi yuzasidan rasmiy va ilmiy adabiyotlar umumlashtirilib, mavjud muhokamalar yuzasidan umumlashma xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: chet tili, kasbiy ko'nikma, leksik birliklar, metodik yo'llanma.

Abstract: This article deals with the scientific-theoretical research of the professional competence of future foreign language teachers. Also, in the development of the social (sociological) definition of "competence", interpretations of competence in which personal and social aspects are interrelated are subjected to a separate analysis. Also, the official and scientific literature on the topic of this article is summarized and general conclusions are given on the existing discussions.

Keywords: foreign language, professional skill, lexical units, methodical guide.

Абстрактный: Данная статья посвящена научно-теоретическому исследованию профессиональной компетентности будущих учителей иностранного языка. Также при разработке социального (социологического) определения «компетентности» отдельному анализу подвергаются трактовки компетентности, в которых взаимосвязаны личностный и социальный аспекты. Также обобщена официальная и научная литература по теме данной статьи и даны общие выводы по имеющимся дискуссиям.

Ключевые слова: иностранный язык, профессиональное мастерство, лексические единицы, методическое пособие.

KIRISH

Keyingi o'n yilliklar mobaynida bir qator Yevropa, AQSh, Rossiya va bizning mamlakatomizda, oliy ta'lim tizimi tubdan isloh qilina boshlandi. Bunda asosiy e'tibor, talabalarda egallayotgan mutaxassisligi bo'yicha kompetensiya shakllanishi va takomillashuviga qaratilmoqda. Bugungi kunlarda jamiyat uchun butunlay yangi qiyofadagi mutaxassis talab qilinayapti. U faol ijodiy fikrlovchi, izlanuvchan, ilmiy axborotlarni mustaqil ravishda izlab topuvchi va ularni o'z amaliy faoliyatida qo'llovchi mutaxassis bo'lib yetishishi lozim [5,19].

Olimlarning fikriga ko'ra, oliy ta'limni isloh qilish, yangilash, takomillashtirishda zamon talablariga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashning asosiy yo'llaridan biri kompetensiya nuqtai nazaridan yondoshuv hisoblanadi. Oliy ta'limda o'qish va tarbiyaning bunday uslubini joriy qilish o'z-o'zidan an'anaviy qarashlarni tubdan o'zgartirishni talab qiladi. Bilim, ko'nikma va tajribalar bu borada endi kamlik qilishi ko'zga tashlanmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Bo'lajak xorijiy til mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda ishlab chiqarish (pedagogik) amaliyotining imkoniyatlarini amalga oshirish T.B.Igonina, T.A.Kojevnikova, T.A.Kryukova, R.M.Sultanova, T.G.Cheshuina va boshqalarning ishlarida o'z aksini topgan [6,12].

Adabiyotlar tahlili va amaliyot ko'rsatishicha, mutaxassisning kasbiy kompetentligining shakllanishi va rivojlanishi uning butun kasbiy hayoti davomida sodir bo'ladi. Ammo uning yuzaga kelishining eng muhim bosqichi oliy ta'lim muassasasida mutaxassislikni egallash bosqichi hisoblanadi.

Bo'lajak xorijiy til mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish muammosi kasbiy ta'lim nazariyasi va amaliyotida qanchalik hal etilganligini tahlil qilamiz.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

"Kompetensiya" so'zi tarjimada "layoqatli", "munosib bo'lmoq" kabi ma'nolarni anglatuvchi lotincha "competere" so'zi asosida hosil bo'lgan. "Kompetensiya" deyilganda, shaxsning

biror-bir sohadan xabardorlik, shu sohani bilish darajasi tushuniladi [1; 45].

"Kompetentlik" tushunchasi ta'lim sohasiga psixologik ilmiy izlanishlar natijasida kirib kelgan. Psixologik nuqtai nazardan kompetentlik "noan'anaviy" vaziyatlar, kutilmagan hollarda mutaxassisning o'zini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan o'zaro munosabatlarda yangi uslubda qanday yo'l tutishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga to'la ma'lumotlardan foydalanishda, izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga "egalik" ni anglatadi.

Kompetensiyaning *ijtimoiy* (sotsiologik) ta'rifini ishlab chiqishda shaxsiy va ijtimoiy jihatlar o'zaro bog'liq bo'lgan kompetensiya talqinlari alohida qiziqish uyg'otadi, bu terminning so'zmaso'z o'qilishidan dalolat beradi: "kompetentlik (lotinchadan - compyeto - erishaman, mos kelaman, yondashuv): 1) qonun, nizom yoki boshqa hujjatda organ yoki mansabdor shaxsga berilgan texnik topshiriq, 2) muayyan sohadagi bilim, tajriba". Shuningdek, "kompetentlik" termini mutaxassisning o'z kasbiy faoliyatidan xabardorlik darajasi va darajasini belgilaydi. Kompetensiya kasbiy tajribaning hosilasi sifatida, uning kasbiy hayot va faoliyat davomida to'planishining mumkin bo'lgan natijasi sifatida ishlaydi. Shunday qilib, kompetensiyaning bir qator jihatlarini aniqlash mumkin: mazmun - bilim, tajriba, ko'nikma, vakolatlar; mavzu - hayotning o'ziga xos sohasi, bu yerda u o'zini namoyon qiladi; daraja - bilim, tajriba, ko'nikma, vakolatlarning ma'lum bir to'liqligiga yo'naltirilganlik (bu bizga tegishli kompetensiya o'lchovi haqida gapirishga imkon beradi); huquqiy - ma'lum bir kasbiy faoliyat bilan shug'ullanish uchun sobit qobiliyat [3; 621].

"Kompetensiya" terminini uning egalariga ko'ra nisbatan ko'rib chiqadigan bo'lsak, biz shaxsning kompetensiyasini, turli ijtimoiy guruhlarining kompetensiyasini (xususan, o'qituvchilar va yetakchi o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi) va boshqalarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin [4; 67].

Mutaxassisning malakasini baholash orqali uning tuzilishi, turlari, darajalari, chegaralarini aniqlashimiz mumkin. Kompetensiya turlarini turli asoslarga ko'ra tasniflash mumkin. Sotsiologik

tadqiqot maqsadlarida, bizning fikrimizcha, A.K. Markova tomonidan taklif qilingan kompetensiyaning umumiy, maxsus, ijtimoiy, ijtimoiy-psixologik, ekstremal darajalarini aniqlash metodologiyasidan foydalanish mumkin [2;192]. Fikrimizcha, bu tasnifni kompetensiyaning bir qator ko'rinishlari bilan to'ldirish mumkin: *strategik kompetensiya* – global fikrlash, tizimli fikrlash, muammolarni ko'rish va hal qilish va xavfsiz munosabatlarni o'rnatish qobiliyati bilan tavsiflanadi; *funksional kompetensiya* - qaror qabul qilish, tashabbus ko'rsatish, ishda moslashuvchanlik, ko'nikmalardan foydalanish qobiliyatida ifodalanadi; ish bilan bog'liq; *boshqarish malakasi* - tashkilotchilik qobiliyati, mas'uliyat, ishonitirish qobiliyati, rahbarning obro'si va rahbarning xatti-harakatini o'z ichiga oladi.

XULOSA

Fikrimizcha, kompetensiyalarni o'quv dasturlariga kiritilishining o'zi yetarli emas. Mazkur kompetensiyalarni egallash, talabalarning bo'lajak faoliyat predmetiga shaxsiy munosabatlarini kiritish, ya'ni mos kompetentlikni rivojlantirishga imkon beruvchi mexanizm zarur. Bunday mexanizm o'quv fanlarining dasturlarini modulli qurish hisoblanadi A.Artemov, E.Kroshe, A.V.Makarov va boshqalar.

Pedagogning kasbiy mahorati pedagogik jarayonda tarkib topadi. Pedagogik jarayon esa kasbiy va shaxsiy tayyorgarlikni yo'lga qo'yib, bo'lajak mutaxassisni mehnatga, hayotga tayyorlash uchun davlat, jamiyat, millat va kelajak avlod oldida javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashga

xizmat qiladi. Pedagog-tarbiyachining professiogrammasi xususiyatlari pedagog shaxsiga qo'yiladigan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-madaniy talablardan kelib chiqib rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'tayev M.M. O'qitish amaliyoti jarayonida bo'lajak chet tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirishning didaktik shartlari (tojik maktabidagi ingliz tili materiali asosida). AKD. Dushanbe. – 2012 yil.
2. Ўрозова М.Б. Бўлажак касбий таълим педагогини лойиҳалаш фаолиятига тайёрлаш технологиясини такомиллаштириш. пед. фан. докт. дисс.... автореф. – Т.: 2015.
3. O'taev M.M. O'qitish amaliyoti jarayonida bo'lajak chet tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirishning didaktik shartlari (tojik maktabidagi ingliz tili materiali asosida). AKD. Dushanbe. – 2012 yil.
4. Шелепова Е. С. К проблеме профессионально важных качеств субъекта трудовой деятельности // Вестн. Твер. гос. ун-та. Сер. Педагогика и психология. 2008. – № 2. – С. 35-42.
5. Шердонов З. Кимё фанини ўқитишда ахборот коммуникацион технологиялардан фойдаланиш //Мақтабда кимю. – Т., 2013. – № 4 (52). – Б. 8.
6. Шарипов Ш.С. Талабалар ихтирочилигини ривожлантиришнинг педагогик шароитлари: Дисс. ... пед.фан.ном. - Т.: 2001. - 140 б.

